

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Mgr. Alice Němcová

**Problematika umění ve veřejném
prostoru v době normalizace na
příkladu pražského metra**

**The problematics of art in public
space during the period of
normalization on the example of the
Prague metro**

Autoreferát disertační práce

Praha 2022

Disertační práce: Problematika umění ve veřejném prostoru v době normalizace na příkladu pražského metra

Vedoucí práce: PhDr. Milan Pech, Ph.D.

Obsah

ÚVOD.....	11
1. FENOMÉN METRA.....	17
2. METRO POD VLIVEM MOSKVV.....	20
3. VZTAH IDEOLOGIE A UMĚNÍ V PRAŽSKÉM METRU V DOBĚ NORMALIZACE.....	29
3.1 LIBRETO PRAŽSKÉHO METRA.....	29
3.2 VÝVOJ FINANCOVÁNÍ UMĚNÍ VE VEŘEJNÉM PROSTORU V ČSSR.....	31
3.4 PŘEJMENOVANÉ STANICE.....	44
3.4.1 Stanice Moskevská (Anděl).....	46
3.4.2 Stanice Leninova (Dejvická).....	46
3.4.3 Stanice Primátora Vacka (Roztyly).....	50
3.4.4 Stanice Kosmonautů (Háje).....	52
3.4.5 Stanice Družby (Opatov).....	58
3.4.6 Stanice Budovatelů (Chodov).....	61
3.4.7 Stanice Gottwaldova (Vyšehrad).....	63
3.4.8 Stanice Sokolovská (Florenc).....	66
3.4.9 Stanice Mládežnická (Pankrác).....	72
3.4.10 Stanice Fučikova (Nádraží Holešovice).....	73
3.4.11 Stanice Švermova (Jinonice).....	76
3.4.12 Stanice Dukelská (Nové Butovice).....	78
4. STŘEDOVĚK JAKO INSPIRACE PRO PRAŽSKÉ METRO.....	81
5. TVORBA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ.....	107
5.1 NORMALIZAČNÍ EKOLOGIE.....	107
5.3 RODINA JE ZÁKLAD STÁTU.....	118
5.4 UMĚNÍM KU ZDRAVÍ.....	123
6. LINKA METRA D.....	128
6.1 PLÁN NOVÉ LINKY.....	128
6.2 PRŮBĚH DOSAVADNÍ VÝTVARNÉ SOUTĚŽE NA LINKU METRA D.....	137
6.2.1 Stanice Olbrachtova.....	141
6.2.2 Stanice Pankrác.....	142
6.2.3 Stanice Nádraží Krč.....	145
6.2.4 Stanice Nemocnice Krč.....	147
6.2.5 Stanice Nové Dvory.....	148
ZÁVĚR.....	152
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	162
SEZNAM LITERATURY.....	164
SEZNAM VYOBRAZENÍ.....	176
OBRAZOVÁ PŘÍLOHA.....	184

Úvod včetně zhodnocení současného stavu řešené problematiky

Pražské metro loni oslavilo čtyřicáté sedmé výročí zahájení provozu. Nicméně idea jeho založení se vztahuje až do devatenáctého století. Představy o jeho podobě se v průběhu následujících desetiletí výrazně proměňovaly, a to až do let šedesátých, kdy se začalo s jeho výstavbou. Stavba byla zahájena v roce 1966 na trase C v úseku mezi Muzeem a Hlavním nádražím. První část metra byla slavnostně otevřena 9. května 1974, v období upevňování vlivu Sovětského svazu, tedy takzvané normalizace. Cestující měli první možnost svézt se metrem ze stanice Kačerov do stanice Sokolovská (dnes Florenc). V srpnu 1978 byla zprovozněna linka A, která vedla z Náměstí Míru do stanice Leninova (dnes Dejvická). Ve stanici Muzeum se obě trasy překřížily a vznikla první přestupní stanice. Linka B zahájila provoz v listopadu 1985 a jezdila ze Smíchovského nádraží na Florenc. Postupem času se tratě metra prodlužovaly, naposledy v roce 2015 trasa A z Dejvické do Nemocnice Motol.

Nedílnou součástí projektu, který zásadně proměnil podobu Prahy i život jejích obyvatel, se stalo výtvarné umění. To se nachází nejen v samotných stanicích metra, ale také v okolí vstupů a výstupů. Tyto výtvarné objekty spadají do období normalizace, tedy do doby, která byla z hlediska kultury ještě donedávna paušálně odsuzována jako „doba temna“. V posledních letech se k tomuto období obrací stále víc pozornosti ze strany teoretiků výtvarného umění i architektury, kteří se snaží o více objektivní průzkum jednotlivých realizací, a díky jejich práci se ukazuje, že i v letech sedmdesátých a osmdesátých vznikaly projekty, jimiž stojí za to se důkladně zabývat.

Nejaktuálnější texty věnující se této problematice jsou například statě od Veroniky Rollové *Od abstrakce k Leninovi. Proměna koncepce výzdoby pražského metra po roce 1968* (2019) a „*Nemůžeme tam dát nějakého kopáče!*“ *Program výzdoby pražského metra v sedmdesátých letech 20. století* (2018). Mezi historiky umění zabývající se uměním ve veřejném prostoru patří například Anežka Bartlová (*Manuál monumentu*, UMPRUM 2016). Dlouhodobě se tématice normalizačního umění věnuje sochař a teoretik Pavel Karous (*Vetřelci a volavky*, Arbor vitae 2015). Ke shrnutí již proběhlého výzkumu na toto téma bych ráda zmínila několik prací. Diplomovou práci Tomáše Krejčího, který se zabýval metrem po architektonické a částečně i urbanistické stránce. Grafickou podobu nápisů a piktogramů spojených s metrem vytvořil Jan Rathouský a ve své diplomové práci se jí podrobně zabývala Martina Pavelková. Petr Žížala z

ČVUT se věnoval samotným výtvarným realizacím v prostorách metra, nicméně jeho studie, jak sám uvádí, si neklade nároky na úplnost.

Zájem o období sedmdesátých a osmdesátých let, které bylo dříve stranou pozornosti odborníků, má v poslední době vzrůstající tendenci. Toto se projevuje nejen v odborné činnosti historiků a teoretiků umění, ale také ve výstavních projektech, které se obracejí k umělcům, jejichž tvorba zapadá do této doby. V roce 2018 vyšla publikace *Nádech výdech* od Jana Charváta mapující pražské výdychy. Kromě rozsáhlé fotografické dokumentace je text doplněn řadou anekdot a zajímavostí spojených s pražským metrem. O rok později stejný autor vydal monografii *Metrovize* ukazující, jak se v historii vyvíjel způsob a architektonické pojetí metra na příkladu pražského podzemního systému. Pražské metro se navíc dále rozšiřuje, což nabízí přesah k současnému umění a současnému přístupu k veřejnému prostoru. Nárůst zájmu o sledované období považuji za doklad aktuálnosti zvoleného tématu.

Samotná existence cenzury rozděluje umění z této doby do několika překrývajících se vrstev. Na jedné straně řada průměrných umělců získala možnost velkých realizací převážně díky své poplatnosti dobové ideologii a kádrovému profilu, zároveň však vznikala undergroundová kultura umělců, kteří nesměli oficiálně vystavovat. Vedle „oficiální“ undergroundové kultury existovali také umělci, jejichž solitérství je na dlouhou dobu vyřadilo z dějin umění, tak jak byly kodifikovány po roce 1989. Paralelně také existovala jakási šedá sféra, tak příznačná pro toto období, v níž se umělci snažili propojit své kreativní představy s oficiálními požadavky. Vznikla tak velmi průměrná díla od jinak originálních umělců, ovšem v některých případech se ve veřejné sféře a v rámci oficiální zakázky objevily realizace, které představují hodnotné ukázky české umělecké scény druhé poloviny dvacátého století. Přestože narativ existence dvojí kultury, v níž existovalo špatné oficiální a kvalitní neoficiální umění, je již překonaný, má tato argumentace stále vliv na nakládání s díly, která vznikla v době minulého režimu.

Významnou a rozsáhlou „galerii“ umění ve veřejném prostoru z období normalizace můžeme nalézt právě na projektu pražského metra. Fenoménu metra byla v minulosti věnována pozornost jak po stránce architektonické a urbanistické, tak pro jeho přínos pro pražskou dopravu i celou společnost. Přesto samotná výtvarná výzdoba a umělecká díla vzniklá v souvislosti s pražským metrem zůstala jaksí v pozadí.

Důležitým pramenem jsou podklady pro expertizu, která byla zadána na jaře 1989 týmu pod vedením Rostislava Šváchy (dalšími členy byly Lenka Bydžovská, Marcela Mrázová, Pavel Halík, Petr Kratochvíl a Vojtěch Lahoda), jehož úkolem bylo vytvořit studii, která měla zhodnotit stanice metra po stránce architektonické i ideové (včetně názvů stanic), ale i s

ohledem na výtvarnou hodnotu děl, a která měla vytvořit koncept pro budoucí stanice metra. V archivu Ústavu dějin umění Akademie věd ČR (ÚDU AV ČR) se dochovaly podklady k této studii, která nebyla dokončena, neboť po revoluci tento projekt již nepokračoval. Ani zhodnocení, ke kterému došlo v podkladech k této expertize, není obsáhlé a nezahrnuje detailní koncepci jednotlivých výtvarných děl ani stanic metra.

K oslavě čtyřicátého výročí založení pražského metra započal Dopravní podnik hl. m. Prahy projekt nazvaný Umění v metru, jehož součástí bylo krátkodobé umístění výtvarných děl současných českých umělců do vestibulů vybraných stanic. Zároveň umístil na své internetové stránky katalogový přehled výtvarných děl spojených s metrem spolu se stručným výkladem jejich námětů ve vztahu k příslušné stanici. Knižní podobu tohoto textu pod názvem Metroart vydal díky kampani na platformě HITHIT v roce 2019 Josef Šrejma.

Cíle bádání

Ve své práci se zabývám právě výtvarným uměním v pražském metru. Na rozdíl od jmenovaných autorů mi nejde o heuristický sběr materiálu a vyváření katalogu, ale na příkladu pražského metra zkoumám struktury, které ovlivňovaly umění ve veřejném prostoru během normalizace. Rozsah disertační práce pak umožňuje větší záběr nežli stať v odborném periodiku. Nejedná se pouze o plastiky, mozaiky, designové osvětlení či dekorativní obklady stěn, ale také o díla, která vznikla v návaznosti na výstavbu stanic metra, jež si vyžádala rozsáhlé úpravy i nad zemí, kam ústily výstupy. Příkladem je náměstí Jiřího z Poděbrad, které bylo v sedmdesátých letech upraveno v souvislosti s výstavbou stanice linky A a na které byla umístěna kašna od Petra Šedivého nazvaná Sjedenocená Evropa či výduch z metra od stejného autora. Právě skupina ventilačních komínů představuje další typ výtvarného díla vzniklého v souvislosti s podzemní dráhou.

Projekt výstavby a s ní související výzdoby pražského metra měl v období normalizace velký význam. Metro mělo být skutečně reprezentativním prostorem a na jeho výtvarnou složku byly věnovány značné prostředky. Po dlouhou dobu bylo umění z doby normalizace na okraji zájmu nebo hodnoceno paušálně jako produkt období úpadku výtvarné kultury. V poslední době se tento přístup přehodnocuje a domnívám se, že právě na tak rozsáhlém projektu, jakým bylo výtvarné umění v pražském metru, lze demonstrovat různorodou kvalitu děl z této doby, ale zejména složitost procesů, které s uměním ve veřejném prostoru souvisely. Zároveň tak lze doložit, že kvalitní umění v tomto období nevznikalo pouze jako součást „undergroundu“, nýbrž že se některým neoficiálním umělcům podařilo prosadit své záměry i ve veřejných zakázkách.

Tyto zakázky však nabízely široké uplatnění i pro autory, jejichž hlavním cílem bylo především splnit ideologické požadavky, které na ně byly kladeny. I tato díla však nabízejí prostor ke zkoumání normalizační ikonografie. V textu věnuji pozornost motivům a námětům, které se v této době ve veřejném prostoru objevovaly. Zkoumám odraz hodnotového systému normalizačního období tak, jak jej reflektovalo veřejné umění, ať už se jednalo o téma rodiny, životního prostředí či sportu.

Změna režimu po roce 1989 přinesla i proměnu prostoru metra, řada uměleckých děl byla odstraněna a nahrazena obchodními stánky a reklamou. V těchto postupech se částečně odráží současný přístup k veřejnému prostoru. Metro se nadále rozšiřuje, nicméně dnešní přístup k jeho společenskému významu a estetice se výrazně proměnil, což hodlám prokázat v této disertační práci.

Za jeden z důvodů, proč jsem si zvolila právě toto téma, pokládám vysokou míru ohrožení těchto výtvarných děl. V souvislosti s výstavbou metra v Praze vzniklo 126 výtvarných realizací, z toho bylo během posledních dvaceti let přes padesát odstraněno a po roce 1990 nevznikla žádná nová, nepočítáme-li legální graffiti. Za politováníhodný pokládám fakt, že většina z těchto děl ustupuje, aby uvolnila místo pro reklamní plochy a prodejní stánky. Řada z těch, co zůstává, je překryta tagy či jinak vandalizována. Samotný prostor metra tak od svého vzniku dodnes naprosto změnil svůj vizuální charakter a dříve čistý reprezentativní prostor (neboť minulý režim skutečně vnímal výstavbu metra jako zásadní projekt, což se odrazilo také na financích, jež na něj byly vynaloženy) se zcela proměnil vlivem vizuálního smogu, který v podobě rozměrných reklam a pestrobarevných vývěsních štítů doplněných o nelegální výlep naprosto změnil způsob, jakým dnes toto prostředí vnímáme. Proto se věnuji také proměně pozice výtvarných děl ve veřejném prostoru v uplynulých desetiletích.

Struktura a přínos disertační práce

Za aktuální považuji i zhodnocení umělecké produkce let sedmdesátých a osmdesátých, neboť s odstupem času se jí můžeme věnovat a zhodnotit její přínos i zápory s větší objektivitou. V rámci své práce se zabývám rovněž výtvarným generelem nových stanic linky D. Má práce nechce být ani monografií pražského metra ani katalogem výtvarných realizací, které se v něm nalézají, ale případovou studií přispívající k porozumění umění ve veřejném prostoru. Přínos své práce vidím nejen v širším zhodnocení výtvarných realizací souvisejících s pražským metrem z období normalizace, ale také s jejich nakládáním v dnešní době, s přesahem do vývoje současného výtvarného generelu nových stanic. Při psaní práce jsem postupovala následovně: po úvodu, v němž jsem nastínila vývoj vzniku pražského metra a jeho inspirační zdroje, věnuji

pozornost fenoménu metra jako takovému, stanicím metra, které byly po roce 1989 přejmenovány, ikonografickým motivům vycházejícím z výtvarného generelu, posuzovacím komisím, financování a přesahu do současnosti, kdy probíhá soutěž na výtvarnou podobu stanic linky D.

Metodika bádání

Po metodologické stránce postavím svou práci na heuristickém výzkumu, interpretaci dobové ikonografie výtvarných děl a částečně na orální historii. Opírám se při tom o dobové prameny v podobě plánů, nákrešů, oficiálních vyjádření, dobových článků, jak v odborném, tak i laickém tisku, a v případech, kde to bylo možné, využívám orální prameny, například rozhovory se samotnými výtvarníky. Dále stavím fotodokumentaci a další dokumenty mapující vznik jednotlivých stanic a souvisejících výtvarných děl. V rámci své práce též komparuji umělecké výzdoby pražského metra před rokem 1989 s výtvarnou soutěží na linku metra D.

Anotace

Tato disertační práce se zabývá problematikou umění ve veřejném prostoru v období normalizace na příkladu pražského metra. Prostředí metra si vyžádalo formální omezení výtvarných děl, která ho měla doplnit. Z bezpečnostních důvodů se výtvarná díla nesměla nacházet na nástupištích ani v příchozím středním tunelu a mohla se objevit pouze v prostorách vestibulů, veřejných pasáží či v uliční úrovni při východech ze stanice. Na jedné straně bylo pražské metro jasně politicky angažovaným projektem, zdůrazňujícím přátelské vztahy se Sovětským svazem jakož i klíčové zapojení sovětských odborníků pro existenci moderní dopravy v Praze. Na straně druhé ten samý projekt umožnil výtvarné realizace umělců, jejichž volnou tvorbu režim odmítal. V úvodu práce stručně shrnuji historii pražského metra a fenomén podzemní dopravy jako takový, následuje část věnovaná vlivu moskevského metra na pražské prostředí. Hlavní prostor je věnován výtvarnému generelu, okolnostem vzniku, posuzování, financování a realizování uměleckých děl v pražském metru. Tato část je rozdělena do sekcí věnovaných stanicím, jež byly po roce 1989 přejmenovány, reflexi historie a tvorbě životního prostředí, které tvořily důležité námětové linie výtvarného generelu. V závěrečné části se zaměřuji na vývoj plánování a dosavadní průběh výtvarné soutěže k budoucí lince D, kterou využívám ke komparaci současného přístupu k umění ve veřejném prostoru.

Klíčová slova

metro, Praha, umění ve veřejném prostoru, normalizace, ideologie

Abstract

The problematics of art in public space during the period of normalization on the example of the Prague metro

This thesis deals with the problematics of art in public space during the period of normalization on the example of the Prague metro. The premises of metro required formal restrictions on the artworks that were intended to embellish it. For security reasons the artworks were not allowed to be on the platforms, nor in the central access tunnel, and could appear only in the vestibules and public passages or on street level at the exits from stations. On the one hand Prague metro had a clearly political component, emphasizing the friendly relationships with the Soviet Union and the key importance of the involvement of Soviet experts for the existence of modern transport systems in Prague. On the other hand, the same project made it possible to involve artists whose independent work was rejected by the regime. At the beginning of the text, I summarize the history of the Prague metro and the phenomenon of underground transport as such, followed by a section devoted to the influence of the Moscow metro on the Prague environment. The main portion of the thesis is dedicated to the art general, circumstances of the origin of artworks, assessment, financing, and realization of works of art in the Prague metro. This part is divided into different sections dedicated to stations that were renamed after the year 1989, reflection on history and the creation of the environment, which formed important thematic lines of the art general. In the final part I focus on the development of planning and the current course of the art competition for the future line D, which I have used for comparison of the current approach to art in public space.

Keywords

metro, Prague, art in public space, normalization, ideology

Výčet nejdůležitějších použitých pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů

- ČORNEJ 2015 — Petr ČORNEJ: Od kritické revize k postmoderně. In: ČORNEJ/LEDVINKA 2015, s. 274–278
- ČORNEJ/LEDVINKA 2015 — Petr ČORNEJ / Václav LEDVINKA (et al.): Praha Husova a Husitská 1415–2015. Praha 2015
- FERENČUHOVÁ/GALČANOVÁ/VACKOVÁ 2012 — Slavomíra FERENČUHOVÁ/Lucie GALČANOVÁ / Barbora VACKOVÁ (ed.): Třetí město. Brno 2012
- GIBAS/PAUKNEROVÁ 2012 — Petr GIBAS / Karolína PAUKNEROVÁ: Mezi dávnou minulostí, utopickou budoucností a přelétavou přítomností, archeologické památky a čas v pražském metru. In: FERENČUHOVÁ/GALČANOVÁ/VACKOVÁ 2012, s. 43–64
- HUBIČKOVÁ 2014 — Šárka HUBIČKOVÁ: Nuselský most. Historie. Stavba. Architektura. Praha 2014
- HUSÁK 1970 — Gustav HUSÁK: O československo-sovětském přátelství, spojení a spolupráci. In: Projevy a stati 1. duben 1969–leden 1970. Praha 1970
- CHARVÁT 2017 — Jan CHARVÁT: Nádech výdech. Praha 2017
- CHARVÁT 2019a — Jan CHARVÁT: Metrovize. Praha 2019
- JANEČKOVÁ 2016 — Michaela JANEČKOVÁ: Praha. Invalidovna. In: SKŘIVÁNKOVÁ / ŠVÁCHA / NOVOTNÁ / JIRKALOVÁ (ed.) 2016, 192-200
- KALOUS/KOLÁŘ 2014 — Jan KALOUS / František KOLÁŘ: Připraven k práci a obraně vlasti! Padesát let českého sportu v totalitní společnosti, (kat. výst.) duben-květen 2014, Ústav pro studium totalitních režimů, Magistrát hlavního města Prahy. Praha 2014
- KARBANOVÁ KRÁSNÁ/VICHERKOVÁ/HRUBÝ 2017 — Pavlína KARBANOVÁ KRÁSNÁ/Veronika VICHERKOVÁ/Pavel HRUBÝ: Brutální Praha. Praha 2017
- KAROUS 2013a — Pavel KAROUS (ed.): Vetřelci a volavky. Atlas výtvarného umění ve veřejném prostoru v Československu v období normalizace 1968-1989. Praha 2013
- KAROUS 2013b — Pavel KAROUS: Geometrická poezie. In: KAROUS 2013a, 362–413, 407
- KAROUS 2013c — Pavel KAROUS: Nukleární rodina. In: KAROUS 2013a, 76–80
- KAROUS 2019 — Pavel KAROUS: Hotel Praha, Praha 2019
- KOUKALOVÁ 2016 — Martina KOUKALOVÁ: Panelové tvary v čase. K periodizaci panelových sídlišť. In: SKŘIVÁNKOVÁ / ŠVÁCHA / NOVOTNÁ / JIRKALOVÁ (ed.) 2016, s. 13–34
- KOŘÍNKOVÁ 2013 — Jana KOŘÍNKOVÁ: Čtyřprocentní umění?. In: KAROUS 2013a, 454–456
- KRUŽÍKOVÁ 2009 — Eva KRUŽÍKOVÁ: Právo životního prostředí. In: MOLEK 2009, 652-669
- KŘEŠŤAN 2012 — Jiří KŘEŠŤAN: Zdeněk Nejedlý. Politik a vědec v osamění. Praha 2012
- KYLLAR 2004a — Evžen KYLLAR: Příběh metra v Praze. In: KYLLAR 2004b, s. 15–66
- KYLLAR 2004b — Evžen KYLLAR (ed.): Praha a metro. Praha 2004
- KYLLAR 2004c — Evžen KYLLAR: Metro na scéně města. In: KYLLAR 2004b, s. 67–150
- LYNCH 1990 — Kevin LYNCH: The Image of the City. Cambridge, Massachusetts 1990
- MACURA 2008 — Vladimír MACURA: Metro. In: Šťastný věk (a jiné studie o socialistické kultuře). Praha 2008, 193-209
- MOLDAN 1990 — Bedřich MOLDAN: Životní prostředí České republiky. Vývoj a stav do konce roku 1989. Praha 1990
- MOLEK 2009 — Pavel MOLEK (ed.): Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno 2009

- NEJEDLÝ 1946 — Zdeněk NEJEDLÝ: Komunisté, dědici velikých tradic českého národa. Praha 1946
- PAŠTEKOVÁ / BREZŇAN 2019 — Michaela PAŠTEKOVÁ / Peter BREZŇAN (eds.), Umenie, estetika, politika, Bratislava 2019
- PECH 2019 — Milan PECH: Autenticita, vyprázdnění a možné řešení. In: WINTER/MACHALÍKOVÁ 2019, s. 364-385
- PETIŠKOVÁ 2002 — Tereza PETIŠKOVÁ: Československý socialistický realismus 1948-1958. Praha 2002
- POSPISZYL 2013 — Tomáš POSPISZYL: Sochy, které nikomu nepatří. In: KAROUS 2013, s. 414-431
- ROLLOVÁ 2019 — Veronika ROLLOVÁ: Od abstrakce k Leninovi. Proměna koncepce výzdoby pražského metra po roce 1968. In: PAŠTEKOVÁ / BREZŇAN 2019, s. 126-137
- STRÖM 1994 — Marianne STRÖM: Metro Art in the Metropolis. Paříž 1994
- SUHL 1981 — Jan SUHL: Novinář Jan Šverma. Praha 1981
- SKŘIVÁNKOVÁ / ŠVÁCHA / NOVOTNÁ / JIRKALOVÁ (ed.) 2016 — Lucie SKŘIVÁNKOVÁ / Rostislav ŠVÁCHA / Eva NOVOTNÁ / Karolína JIRKALOVÁ: Paneláci 1. Praha 2016
- SVOBODA 2006 — Aleš Svoboda: Zdeněk SÝKORA pro veřejný prostor. In: Ateliér IXX, 2006, 16
- ŠOLCOVÁ 1976 — Miroslava ŠOLCOVÁ: Rodina a její funkce v socialistické společnosti. Hradec Králové 1976
- ŠREJMA 2019 — Josef ŠREJMA: Metroart. Výtvarná monografie metra 1974-1994. Praha 2019
- WINTER/MACHALÍKOVÁ 2019 — Tomáš WINTER / Pavla MACHALÍKOVÁ: Jdi na venkov! Praha 2019
- Diplomové práce:
- BUBLÁK 2008 — Martin BUBLÁK: Československý olympismus v období komunismu 1948-1989. (diplomová práce na Katedře historie Pedagogické fakulty na Masarykově Univerzitě v Brně). Brno 2008
- HOLÍKOVÁ 2015 — Michaela HOLÍKOVÁ: Vývoj právního konceptu životního prostředí během komunistického režimu v Československu (bakalářská práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 2015
- KŘÍŽANOVÁ 2020 — Daniela KŘÍŽANOVÁ: Funkční plastiky dětských hřišť v kontextu šedesátých let. (diplomová práce na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 2020
- LIUSHYTS 2008 — Maya LIUSHYTS: Srovnání systémů MHD v Minsku a v Praze (bakalářská práce na Fakultě podnikohospodářské Vysoké školy ekonomické v Praze). Praha 2008
- MACÍK 2018 — Ondřej MACÍK: Pátevní městské dráhy ve střední Evropě (diplomová práce na Přírodovědecké fakultě Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 2018
- RUDNĚVOVÁ 2015 — Darina RUDNĚVOVÁ: Moskevské metro a jeho stanice (bakalářská práce na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci). Olomouc 2015
- SCHINDLER 2013 — Jiří SCHINDLER: Obraz bitvy u Sokolova ve vojenském tisku mezi lety 1945 a 1989 (bakalářská práce na Filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 2013
- ŠVÁBENSKÝ 2019 — Michal ŠVÁBENSKÝ: Mozaika Zdeňka Sýkory v Jindřišské ulici Příspěvek k problematice výtvarných děl ve veřejném prostoru (diplomová práce na filozofické fakultě Masarykovy Univerzity v Brně). Brno 2019
- Periodika:**
- RED. 1963 — Red.: Prapor komunismu vlaje ve vesmíru. In: Rudé právo. 23. června 1963. roč. 43. č. 171, 3

- BOROVÍČKA 1986 — Bohumír BOROVÍČKA: Trasa I B Metra velký kontakt s jádrem Prahy. In: *Architektura ČSR XVI*, 1986, 157
- BALLARDINI 2017 — Andrea BALLARDINI: Laura Ballardini. Dílo italského mozaikáře Saura Ballardiniho v Praze. In: *Zprávy památkové péče č.3*, 2017, 314–320
- HUDEČKOVÁ 2019 — Olga HUDEČKOVÁ: HRUŠKA 2019, 9
- HRUŠKA 2019 — Libor Hruška: Faun a Vltava. In: *Nový Prostor*, č. 544, 24. 9. 2019
- KASTLOVÁ/VLACHYNSKÁ 2018 — Veronika KASTLOVÁ / Petra VLACHYNSKÁ: Umění a místo. In: *ERA21*, 2018, č. 3, 7
- KARBAŠ 1980 — Jiří KARBAŠ: Sochař Vendelín Zdrůbecký. In: *Výtvarná kultura IV*, č. 3, 1980, 49-51
- KARBAŠ 1981 — Jiří KARBAŠ: K výtvarné výzdobě nových tras metra. In: *Výtvarná kultura V*, č. 5, 1981, 22-24
- KAROUS 2013 — Pavel KAROUS: Krajina reálného kapitalismu. Současné vizuální umění v českém veřejném prostoru. In: *A2 IX*, č.2, 16. 1. 2013, 12
- KYLLAR 1981a — Evžen KYLLAR: Metro a Praha 1980. In: *Architektura ČSR*, č. 5, 1981, 206-207
- KLÍMA/OBERSTEIN/VALTR 1978 — Milan KLÍMA / Ivo OBERSTEIN / Václav VALTR: Jihozápadní město v Praze před zahájením výstavby. In: *Architektura ČSR*, č. 4, 1978, 169-170
- KOSTKA 1979 — Zdeněk KOSTKA: Pražské metro. In: *Výtvarná kultura*, č. 2., 1979, 5
- KRÁSA 2018 — David KRÁSA: Rozhovor s Davidem Krásou, generální ředitelem Metroprojektu Praha a.s. In: *Metroprojekt informuje XI*, 2018, 4-7
- KYLLAR 1981b — Evžen KYLLAR: Nové úseky pražského metra. In: *Architektura ČSR*, č. 5, 1981, 200-215
- KYLLAR 1983 — Evžen KYLLAR: Stanice Můstek B pražského metra. In: *Architektura ČSR XLII.*, č. 3., 1983, 114-117
- KYLLAR 1985 — Evžen KYLLAR: Nový úsek pražského metra. Stanice Vltavská a Fučíkova trasa III C, In: *Architektura ČSR XLIV*, č.4, 1985, 166-175
- KYLLAR 1986a — Evžen KYLLAR: Stanice Pražská moskevského metra. In: *Architektura ČSR XLV*, 1986, č. 4, 222–224
- KYLLAR 1986b — Evžen KYLLAR: Trasa I B pražského metra, In.: *Architektura ČSR XLV*, č. 4., 1986, 152-161
- KYLLAR 1987 — Evžen KYLLAR: Trasa B Pražského metra, Stanice Švermova. In.: *Architektura ČSR XLVI*, č.2, 1987, 144-145
- KYLLAR 1979 — Evžen KYLLAR: I. úsek trasy A pražského metra. In: *Architektura ČSR*, č. 3, 1979, 106-121
- KÝR/ KAFKOVÁ 2009a — Aleš KÝR / Alena KAFKOVÁ: Aleš KÝR/Alena KAFKOVÁ: Věznice v době reforem a politické normalizace (1965-1989). In: *KÝR/ KAFKOVÁ 2009b*, 62-78
- MERRILL 2015 — Samuel MERRILL: Identities in transit. The (re)connections and (re)brandings of Berlin's municipal railway infrastructure after 1989. In: *Journal of Historical Geography*, roč. 50, 2015, 76–91
- OLŠÁKOVÁ 2015 — Doubravka OLŠÁKOVÁ: Stalinský plán přetvoření přírody. In: *Dějiny a současnost*, roč. 37, č. 2, 2015, 10-14
- OTRUBA 1974 — Jaroslav OTRUBA: Pražské metro. In: *Československý architekt. Časopis Svazu architektů ČSSR XX*, 1974, 4-5
- ROLLOVÁ 2018 — Veronika ROLLOVÁ: Nemůžeme tam dát nějakého kopáče!. Program výzdoby pražského metra v sedmdesátých letech 20. století. In: *Umění LXVI* 2018, 489-503
- STIBOROVÁ 1988 — Stanislava STIBOROVÁ: Za pět minut v Motorletu. In: *Večerní Praha XXXIV*, č. 127, 30.6.1988, 5

ŠEVČÍK/ŠEVČÍKOVÁ 1988 — Jiří ŠEVČÍK / Jana ŠEVČÍKOVÁ: Město. Sochy. Film. In: Ateliér 1, 1988, 5
Jindřich VÁVRA: Historika s Trasou. In: Výtvarná práce 14, 1968, 6
VINTER 1979 — Vlastimil VINTER: Martin Sladký. In: Výtvarná kultura, č. 3, 1979, 34–45

Prameny:

Archiv DPP

Archiv hlavního města Prahy (dále jen AHMP), Výtvarná rada Národního výboru hlavního města Prahy (dále jen VR NVP), 9. 7. 1974, inv. č. 25, kart. 1, s. 3, 22

Archiv Polany Bregantové

AHMP, VR NVP, 5. 12. 1978, inv. č. 117, kart. 15

AHMP, VR NVP, 18. 4. 1977, inv. č. 84, kart. 3

AHMP, VR NVP, 22. 11. 1977, inv. č. 78, kart. 3

AHMP, VR NVP, 22. 11. 1977, inv. č. 97, kart. 3

AHMP, VR NVP, 2. 10. 1979, inv. č. 134, kart. 19

AHMP, VR NVP, 3. 7. 1973, inv. č. 1, kart. 1

AHMP, VR NVP, 9. 6. 1974, inv. č. 25, kart. 1

AHMP, VR NVP, 29. 5. 1979, inv. č. 128, kart. 18

AHMP NAD, VR NVP, 1975, inv. č. 2887, kart. 2, č. 52

AHMP, VR NVP, NAD č. 2887, kr. 18., inv. č. 128

Národní archiv Praha, Usnesení vlády Československé socialistické republiky ze dne 28. července 1965 č. 355 o řešení uplatnění výtvarného umění v investiční výstavbě

Ruská ambasáda v Praze

Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 149/1961 Sb. O nákupu, zadávání a prodeji děl výtvarného umění a o některých jiných opatřeních v oboru výtvarných umění. In: Sběrka zákonů. 27.12. 1961, 603–607

Důvodová zpráva. Ideové zaměření uměleckých děl na stanicích stavby I.B metra.

(Nepublikovaný strojopis přístupný v ÚDU AV ČR) Praha 1982

KYLLAR/DZIEDZINSKYJ/SVOBODA 1982c — KYLLAR/DZIEDZINSKYJ/SVOBODA:

Trasa A metra, I. Provozní úsek trasy A metra, (Nepublikovaný strojopis přístupný v ÚDU AV ČR) Praha 1982

DZIEDZINSKYJ/SVOBODA 1982 — DZIEDZINSKYJ/SVOBODA: Důvodová zpráva pro stanice I B a IIIC. (Nepublikovaný strojopis přístupný v ÚDU AV ČR) Praha 1982

KYLLAR/DZIEDZINSKYJ/SVOBODA 1982a — KYLLAR/DZIEDZINSKYJ/SVOBODA:

Metro I B. In: Výtvarný generel. Nepublikovaný strojopis přístupný v Ústav dějin umění Akademie věd ČR (dále jen ÚDU AV ČR). Praha 1982

KYLLAR/DZIEDZINSKYJ/SVOBODA 1982b — KYLLAR/DZIEDZINSKYJ/SVOBODA:

Metro II.C, výtvarný generel, (Výtvarný generel. Nepublikovaný strojopis přístupný v Ústav dějin umění Akademie věd ČR (dále jen ÚDU AV ČR). Praha 1982

HNÁTOVÁ 1988 — HNÁTOVÁ: Seznam uměleckých děl zajišťovaných DP. Investor dopravních staveb, k. ú. o., (Nepublikovaný strojopis přístupný v ÚDU AV ČR). Praha 1988

Protokol o průběhu soutěže AM 2019 — Protokol o průběhu soutěže. Vyzvaná soutěž na zpracování výtvarného návrhu Trasa D pražského metra. Stanice Pankrác. Stanice Olbrachtova. In: Archiv Metroprojektu (dále jen AM), Praha 2019

SOA NAD 1974 — Státní oblastní archiv v Praze (SOA). Porady vedoucích funkcionářů, NAD č. 5. 15. 7. 1974

Stanovisko IV. oddělení MV KSČ v Praze 1979 — Stanovisko IV. oddělení MV KSČ v Praze.

Příloha II. 14. 2. 1979. Nepublikovaný strojopis přístupný v ÚDU AV ČR. Praha 1979

SÝS 2020 — Pavel Sýs: Rozhovor s Pavlem Sýsem. Metroprojekt, Praha 11.3.2020

SÝS 2018 — Pavel SÝS: Ochrana proti ptactvu. In: Libreto architektonického a výtvarného pojetí trasy D. Archiv Metroprojektu. Praha 2018

Výstavba trasy I. D metra v Praze. Úsek Pankrác Depo Písnice, AM 2019 — Výstavba trasy I. D metra v Praze. Úsek Pankrác Depo Písnice. Výtvarná soutěž na umělecká díla ve stanici Pankrác. Archiv Metroprojektu. Praha

ŠEDIVÝ 2016 — Rozhovor s Petrem Šedivým. nahráno 18.8.2016. Archiv autorky

Vyzvaná soutěž na zpracování výtvarného návrhu trasa D Pražského metra Stanice Nádraží Krč, Nemocnice Krč, Nové Dvory AM 2019 — Vyzvaná soutěž na zpracování výtvarného návrhu trasa D Pražského metra Stanice Nádraží Krč, Nemocnice Krč, Nové Dvory. Archiv Metroprojektu. Praha 2019

Projev prezidenta republiky Antonína Novotného. II. sjezd Svazu architektů ČSSR, Architektura ČSR, r. XXIII, č. 6, 1964, 375-379

Vyhláška ministerstva školství a kultury č. 149/1961 Sb. O nákupu, zadávání a prodeji děl výtvarného umění a o některých jiných opatřeních v oboru výtvarných umění. In: Sběrka zákonů. 27.12. 1961, 603–607

Usnesení vlády Československé socialistické republiky ze dne 28. července 1965 č. 355 o řešení uplatnění výtvarného umění v investiční výstavbě, originál uložen v Národním archivu ČR (dále jen NA)

Usnesení vlády Československé socialistické republiky ze dne 28. července 1965 č. 355 o řešení uplatnění výtvarného umění v investiční výstavbě, originál uložen v NA.

Zpráva o návrhu názvů stanic na stavbě spojky metra do depa Hostivař a o ideovém zaměření výtvarných děl. Archiv ÚDU AV ČR, 85–86

Zpráva o ideovém zaměření uměleckých děl a názvech stanic 13.6.1989, Nepublikovaný strojopis přístupný v ÚDU AV ČR. Praha

Zákon č. 40/1956 Sb. Zákon o státní ochraně přírody, § 1 Úvodní ustanovení
Zákon č. 40/1956 Sb. Zákon o státní ochraně přírody

Přehled publikovaných prací autora (související s řešenou problematikou)

- *Changes in the influence of power structures on the creation of art in public space*, in: Tradice - Autorita - Originalita na KTF, sborník příspěvků z mezinárodní konference studentů doktorských programů, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, (v tisku)
- *Střet ideologie a umění v pražském metru v době normalizace*, in: Obsah – Forma, sborník příspěvků z mezinárodní konference studentů doktorských programů, Praha: Katolická teologická fakulta, Univerzita Karlova, 2017
- *Středověk jako inspirace pro pražské metro*, in: Staré a nové - staré jako východisko či překážka?, sborník příspěvků mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů, Praha: Univerzita Karlova. Katolická teologická fakulta, 2016